

ХАЛКЪ АГЪЫЗ ЯРАТЫДЖЫЛЫГЪ Ы

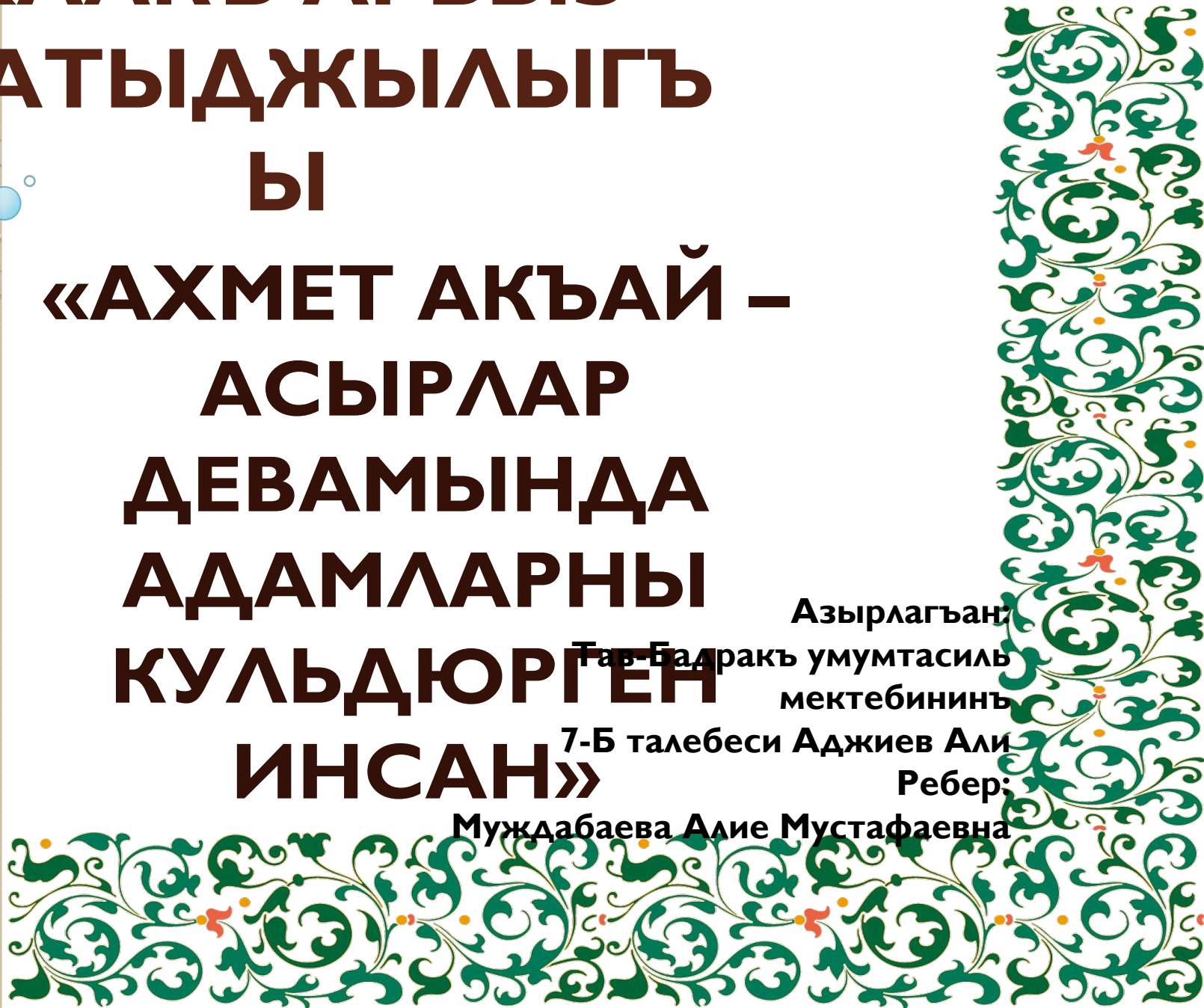
«АХМЕТ АКЪАЙ – АСЫРЛАР ДЕВАМЫНДА АДАМЛАРНЫ КУЛЬДЮРГЕН ИНСАН»

Азырлагъан:
Гар-Бадракъ умумтасиль
мектебининъ

7-Б талебеси Аджиев Али

Ребер:

Муждабаева Алие Мустафаевна

**«Эй-эй-эй, эгер мен
догъмагъан олсам,
бу дюньянынъ алы не
олур эди?
Бу инсанлар кульмекни
унутмаз эдилерми?»**

Ахмет акъай озь-озюнен
лакъырды эткенде айткъан
сёзлердир.

Ахмет акъай - къырымтатар

халкъ агъыз

яратыджылыгъында сатирик вэ

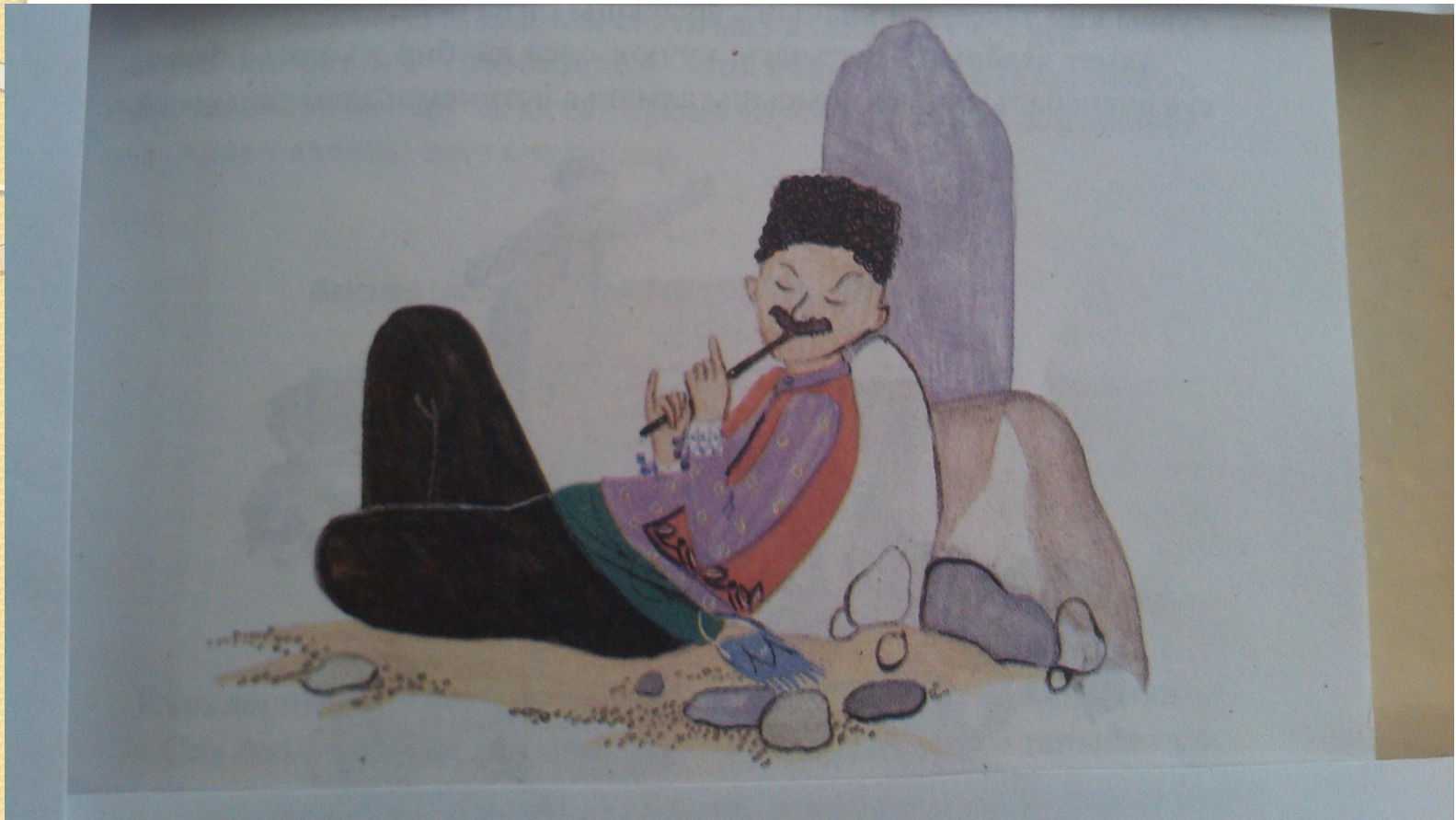
юмористик образы, о асырлар

девамьнда шекилленип яшап

кельмекте.

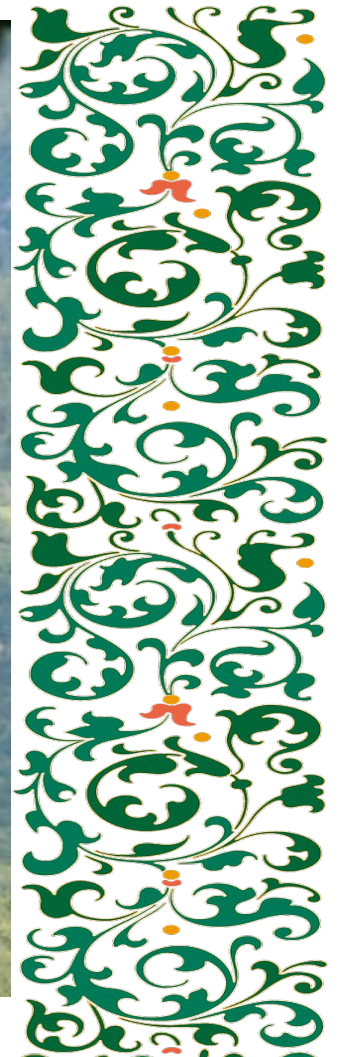

Ахмет акъай

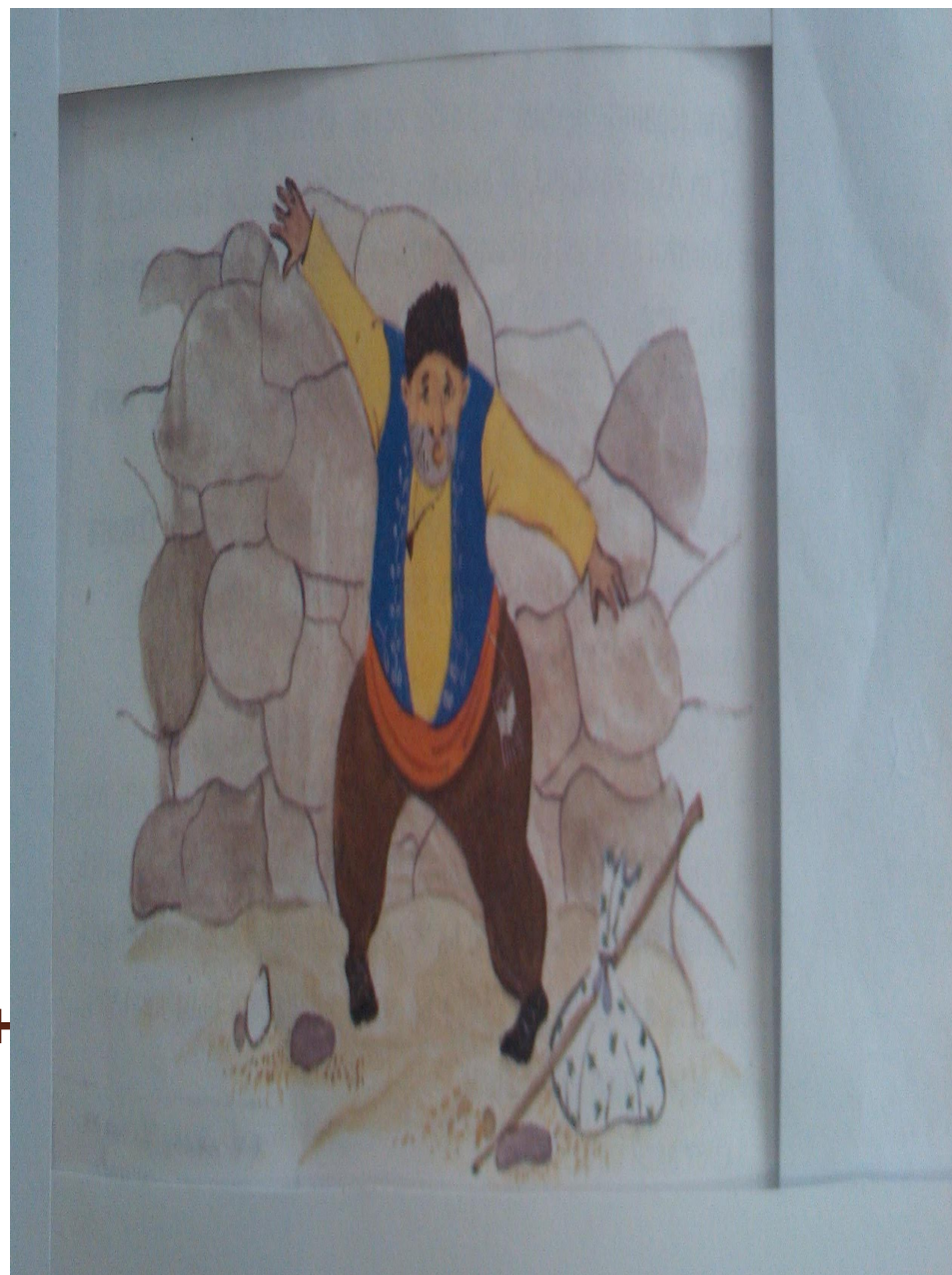

**Ахмет акъай, юксек
дагълар этегинде
ерлешкен, аджайип
манзаралы, Озенбаш
коюнде догъгъан,
яшагъан.**

**Окьюмагъа-язмагъа
бильмесе де, кескин
акъылнен
мырзаларны,
косебайларны,
моллаларны айтып
кульген, «эки якъасы
бир кельмеген»
фукъаре шакъаджы
бир адам джанлана.
Халкъ агъызында
онынъ адындан юрген
шакъаларнынъ ады-
эсабы ёкъ.**

Мирер «Озенбашлы Ахмет ахай» адлы китабынынъ кириш сёзюнде бойле яза:

« Ахмет ахайнынъ бабасы – факъыр чобан, анасы исе – адий къырым къадыны – дениле бир эфсанеде. Башкъасы исе, - Ахмет акъай Буюк Озенбашнынъ огълу, онынъ бабасы исе бутюн Къырым халкъыдыр, - деп тарифлей»... акъикъий ве онынъ бир бабасы – халкънынъ иджадий истидаты; анасы исе дагълыкъ Кърымнынъ табияты ве омюрдир». (С.Мирер . Ахмет ахай Озенбашский. М., 1940, с.3-10).

Аякъларында баш пармагъы
атылып чыкъкъан чарыкъ,
устюнде кыркъ ямавли
джуббе, башында йыртыкъ
къалпакъ, кимерде эшек,
кимерде ат устюнде, базыда
джаяв-джалпы, бугунь токъ,
ярын ач, эльбет, Ахмет акъай
факъыр эди.

Ыргъат, чобан сабанджы, байнынъ
азбар хызметчиси, омюрнинъ
бутюн кыйынлыкъларына
къатлана, лякин ич бир вакъыт
кечиниши шикяетленмей.
Къарысы къаргъап чешит лафлар
айта, амма эр бир лафкъа
джевабы азыр:

**«Эки якъан бир ерге
кельмесинъ!» - «байларым
тасманен»;**

**«Ашамагъа отьмек тапма!» -
«Ашарым къатлама»;**

**«Койге барып етме!» - «
Ятарым Татар-Османда
(Озенбашкъа якъын бир
кой)».**

«МУСАФИРЛИККЕ»

«Ахмет акъай къомшу койден мусафирликтен къайта. Ёлгъа чыккыны бир файтонны токътата да, файтонджыдан сорай:

- Озенбашкъадаже экимизден къач кумюш алырсынъ?

- Сизден ве къадынынъыздан бир бучукъ кумюш къадаар алырым, балалар исе бедава кетелер.

Ахмет акъай мемнюниетликнен балаларыны файтонгъа отурта да:

- Сизлер кете беринъиз. Биз, ананъызнен джаяв барармыз, - дей.»

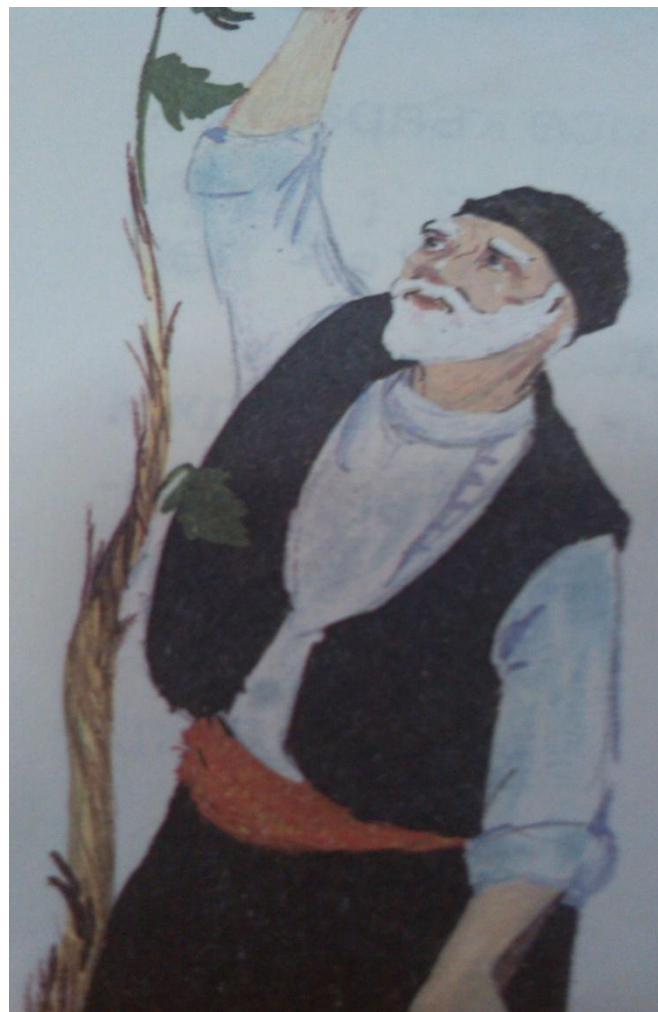
Ахмет акъайнынъ яшы да белли дегиль: бир бакъасынъ,
яп-яш бир бала, байнынъ азбарында чапкъалап юре ве
адым сайын оны кулькюнчли вазиятлерде къалдыра

Бир даа бакъасынъ, энди къырджыман бир адам олгъан,
мола сарыгъыны сарып, молларны масхара эте

Кимерде чал сакъаллы бир
ихтияргъа чевириле,
косебайларны бир такъым
арамтамакъларны шерият
боюнджа джезаланмалары
ичюн къадыгъа чеке,
нетиджеде исе къадыны
да, кетирильген адамларны
да дубарагъа огърата.

« Заманына коре кеманеси чала»

Ахмет акъай да эр даим озь кеманесини чалды. Озюни эр даим бейлерден, косебайлардан, атта ханлардан да устюн тутты, чюнки онынъ байлыгы акъча-малда дегиль, шакъаджылыкъта, кулькюсинде, биберли тилинде эди. Онынъ лятифелери ханларнынъ ве бейлернинъ юкьусыны къачыра, моллаларнынъ кейфини боза, яланджыларны, куньджюлерни, ахмакъларны аджджы сёзлеринен къамчылай эди. О, халкънынъ истегини, арзусыны ве умютини ифаделеди, шунунъ ичюн халкъ онынъ лятифелерни севе, меракъ этип динълей, тоя-тоя куле эди. Адий халкъ ичюн хызмети тек кульгюде дегиль иште де буюк иссе къошты, чюнки инсанларнынъ башларына тюшкен эксиклерни догьуртмагъа ярдым эте эди.

«Тюпсиз чапчакъ» лятифеси

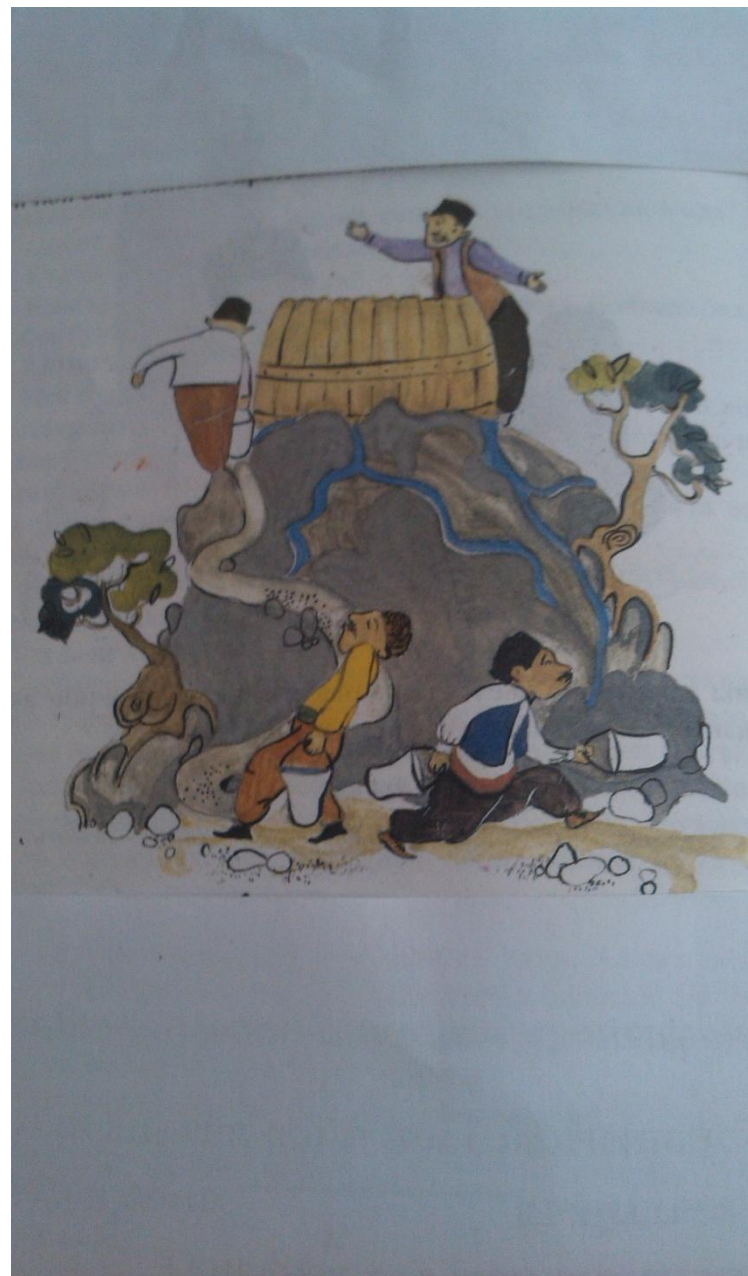
Бу лятифеде Ахмет акъай халкъны
алдатып, тюпсиз чапчакъкъа сув
толдуртаджакъ ола, лякин эсас
макъсады койлюлернинъ
багъчаларны суварып,
къургъакълыкътан къуртармакътыр.
Лятифенинъ сонъунда бу ал бойле
тарифлене:

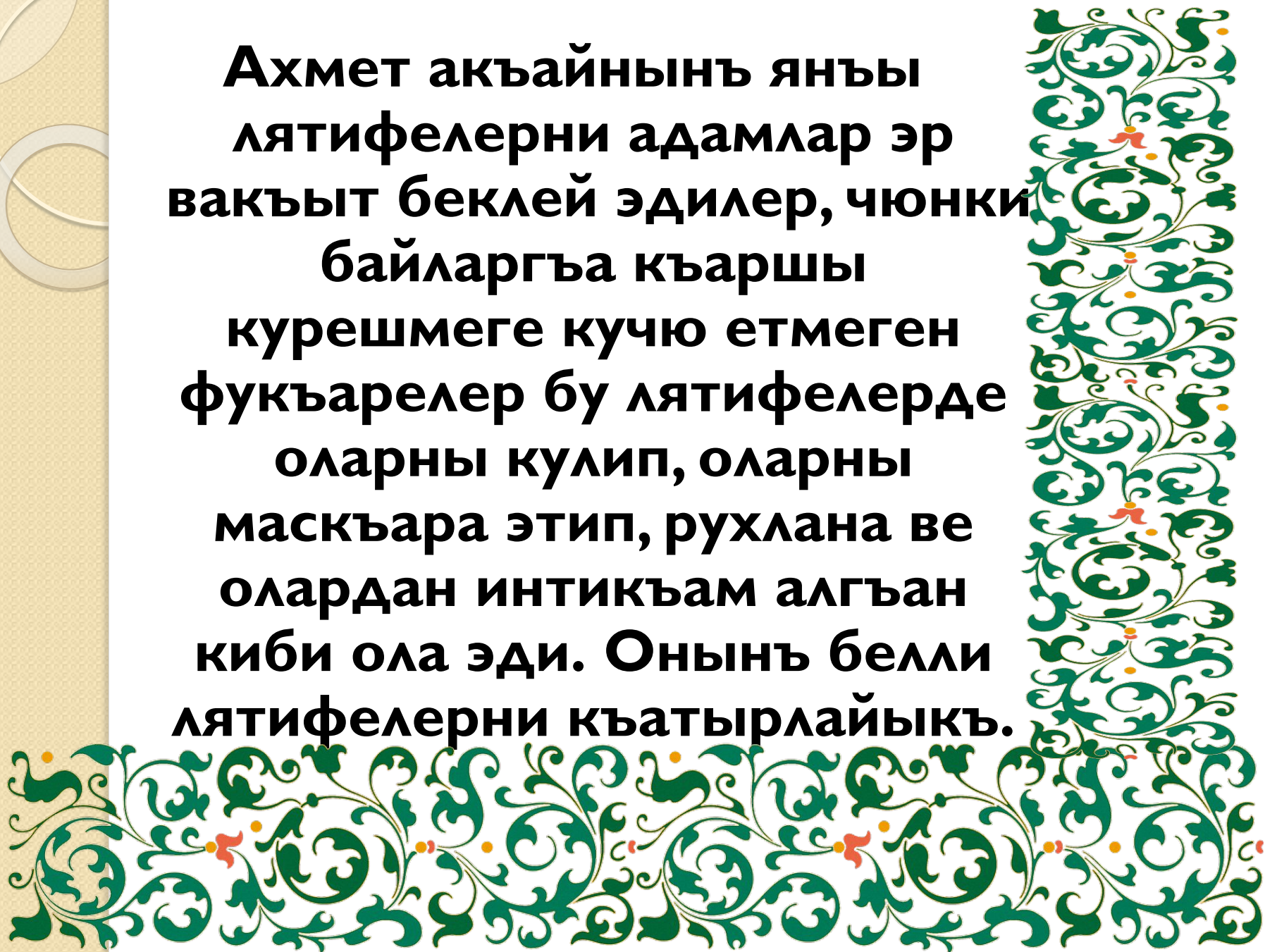
**« Ахыр-сонъу олар
чапчакънынъ тюбсиз
олгъаныны анълайлар ве
Ахмет акъайгъа дарылып
башлайлар. Ахмет акъай
оларгъа бакъып кулюмсирей
де:**

**- Нафиле ерде ачувланманъыз
джемаат, башларынъызны
котер де, бакъынъыз,
ташыгъан сув къайда акъа, -
дей.**

**Чапчакънынъ тюбюнден
токътамадан озълерининъ
багъчаларына догъру
акъкъан сувны корьген
джемаат пек хошнут ола,
Ахмет акъайны
алгъышлайлар».**

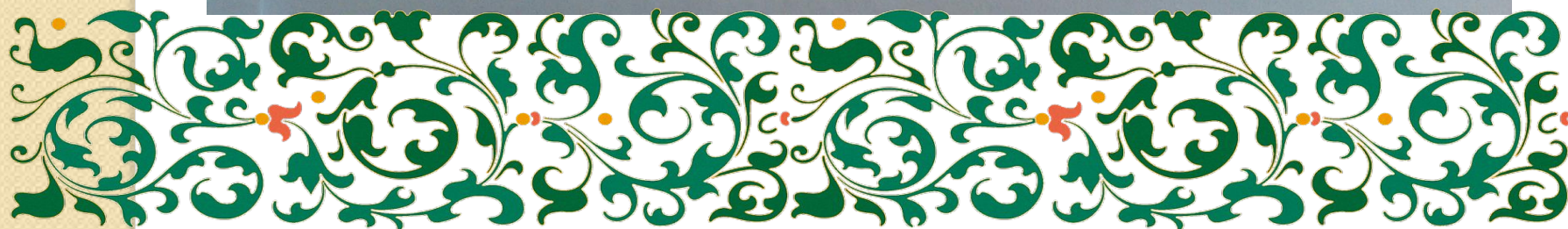
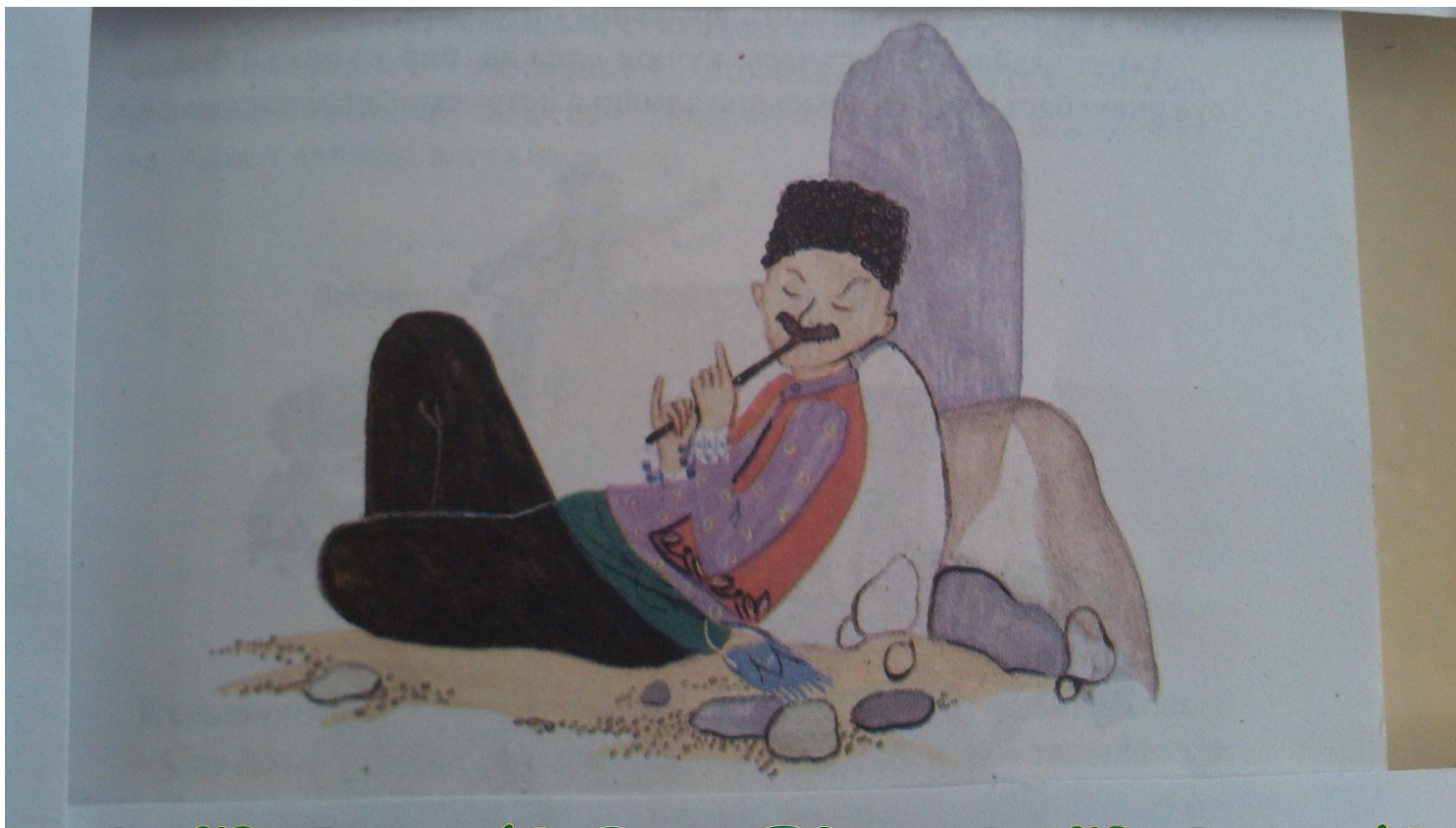
**Ахмет акъайнынъ янъы
лятифелерни адамлар эр
вакыт беклей эдилер, чюнки
байларгъа къаршы
курешмеге кучю етмеген
фукъарелер бу лятифелерде
оларны кулип, оларны
маскъара этип, рухлана ве
олардан интикъам алгъан
киби ола эди. Онынъ белли
лятифелерни къатырлайыкъ.**

«Ахмет акъай нынъ «янъы эвге» кочюви»

«Балчокъракъ»

«Бир яланда – учь ялан»

«Акъмет акъайнынъ балаларнен шакъасы»

«Эки аягыны да котерсе, йыкъялыр»

Базы бир лятифелерде Ахмет акъайнынъ озю де
кулькюнчли ве къолайсыз вазиетлерде къала,
акъылгъа ятмагъан ишлернен огъраша.

Мисаль ичюн, **«Мен де буны тюшюне
эдим»** лятифеси:

Ахмет акъай саран байнынъ бостанына дала,
чувалына къавун къарпыз толдурып башлай,
амма не къадар мукъайтлыкънен арекет этсе
де, юкълагъан бай уяна. Бай фенерини якъа ве
не корьсинь, бир адам ерде ята, янында исе
буюк бир чувал тура.

-
- Сен не ичюн меним бостаныма далдынь?
  - Бильмейим, мен яйлада эдим, дешетли бир боран къопты, шу боран мени айдаштырып догъру сенинь бостанынъа учурып кетирди.
  - Айтайыкъ, керчектен къуветли боран олды, сен керчектен де яйлада эдинъ, о, сени керчектен де котерип алып, меним бостаныма учурып кетирди. Лякин не ичюн ерде ятасынь, меним къавун-къарпызларым исе, сенинь чувалына насыл этип толуштылар?

- Мен де шимди буны тюшинип ята эдим.
Коресиньми, тюшюнджелеримнинь агьырлыгы мени
тап ерге серильттилер,- деди Ахмет акьай.

**Бойле арекет ахылсызлыкъны
косьтере, амма эксерий алда о
башкъаларнынъ ахылсызлыкъны
ачмакъ ичюн хызмет эте. Бу адам
ахмакъ ролюни ойнап, озюнинъ,
яда халкънынъ душманларны
мыскъылгъа ала, оларнынъ не
къадар анъкъав ве къалпазан
олгъаныны косьтере.**

Бойледже, Ахмет акъай эр бир сёзюнде, эр бир лятифесинде тек халкъ ичюн хызмет эте эди ве оларнынъ фикирлерни, дуйгъуларны, тюшюнджелерни озь адынъдан байларгъа айта эди, кулюнчли шекильде мыскъыллап косьтере эди. Бу эбедий инсаннынъ лятифелерни сайып чыкъмакъ мумкюн дегильдир, чюнки онынъ ахыл ферасети, азырджеваплыгъы, сёз мергинлиги халкънынъ омюринден яратылып, эр даим тек инкишаф эте. Ахмет акъай шимди де халкъ арасында, халкъ шенлиги, халкъ кулькюси ве шакъасы эбедий олгъаны киби, Ахмет акъай да эбедий яшайджакъ.

**ДИКЪКЪАТ
ИЧЮН, САГЪ
ОЛУНЪЫЗ!**

